

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

XIII. KÖT. (ÉVF.) 1889.

139. SZ.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: Változások Fiumei kertemben 1887 óta írta JÓZSEF FŐHERCZEG Ő Császári és Királyi Fensége. — Kirándulás a Királykőre CSATÓ J. — Könyvismertetés: DURAND Index generum phanerogamorum. — Tudós társaságok. — Kiállítások. — Emlékszóbor. — Kinevezések.

VÁLTOZÁSOK FIUMEI KERTEMBEN 1887 ÓTA.

Mutationes in horto meo Fiuminensi ab anno 1887.

Írta:

JÓZSEF FŐHERCZEG.

Szaporításra és néhány ritkább tropicus növényeknek építetett egy vízfűtésre berendezett üvegház, üvegtetővel és éjszakra felé hátfallal kőből. Az egész könnyű vasszerkezet.

Alakítottak számosabb trágyaágyak kőfalakkal téli virághajtásra.

A régi üvegház lebontatott és helyére egy rom építetett természetkőből egy hát- és két oldalfallal, fönt és dél felé nyitott. El van látva leereszthető vízmentes vászonyponyvákkal hó és nagy hideg ellen. Ezen romban vannak szabad földbe kiültetve:

- 6 *Citrus chinensis*,
- 6 *Citrus Aurantiaca*,
- 1 *Phoenix reclinata*,
- 2 *Kentia Forsteriana*,
- 2 *Seaforthia elegans*,
- 2 *Areca Baueri*,
- 6 *Rhapis flabelliformis*,
- 1 *Cycas circinnalis*,
- 2 *Encephalartos horridus*,
- 1 *Ficus australis*,

- 1 *Lapageria rosea*,
- 2 *Grevillea robusta*,
- 2 *Carmichaelia australis*,
- 1 *Eugenia australis*,
- 1 *Strelitzia regina*,
- 2 *Clivia Lindeni*,
- 1 *Philodendron pertusum*,
- 1 *Philodendron giganteum*,
- 1 *Passiflora Impératrice Eugénie*,
- 1 *Hoya carnos*,
- 6 *Asplenium bulbiferum*,
- 2 *Polypodium pustulatum*,
- 1 *Dictiogramma japonica*,

gyöpnék pedig *Selaginella denticulata*.

A tavaly tavaszkor ültetett *Citrus*okon van két érett, narancs és citrom jelenleg kezdenek virágozni.

A *Seaforthia*, *Kentia* és *Cycas circinnalis* leveleit megcsipte a fagy —5°C mellett. A *Ficus australis* kétéves hajtásai elfagytak, az erősebb fája ép. A *Carmichaelia* és *Eugenia* levelei elfagytak és a *Strelitzia* részben szenvedett.

Ezen károknak oka abban rejlik, hogy a hideg alatt nagy szél keletkezett, mely a ponyvát szétfújta és behatott majd jövőre jobban lesz megerősítve.

1888-ban tavaszkor egy magyar hold föld a kert nyugoti szélén faiskolának és földraktárnak rendeztetett be, hol a kert szükségletére csemeték, fák és növények neveltetnek szabadon.

Itt van egyszersmind a *Chamaerops excelsa* és *Phoenix* magtenyésztés.

Minden évben egy más *Chamaerops*on meghagyatik a mag, a többiekéről levágatik a virág, hogy gyorsabban nőjjenek. Egy ilyen fa ad 11—12 kiló magvat, mely megfelel kilónként 800 szemnek, tehát körülbelül 8000—10000 növény várható.

Eddig van egy-, két- és három-éves összesen körülbelül 10.000.

Phoenix dactylifera 100 növény két-éves. Ezek nem szenvedtek semmit.

Célom először terjeszteni szép magyar-horvát tengerpartunkon a pálmatenyésztést,

másodszor a fiatal növények eladása. Jelenleg egy német cég ajánlott a 100 darab egyévesért 17 márkát.

Egy része ezen földnek a *Boehmeria (Urtica) utilis* tenyésztésére használtatik, mely kísérletképen Alföldünkön behozatott, növényei eddig Franciaországból elég drágán kerültek hozzánk, talán sikerül innen olcsóbban előállítani, van jelenleg 1500. Tisza Szent Miklósi uradalmomon ennek fióktenyésztését rendeztem be.

Ültetések 1882—1888.

1882)		} 555					
1883)			} 376				
1884)				} 755			
1885)	ültettetett az összes kertben különféle növény				} 696		
1886)						} 525	
1887)							} 629
1888)							

Ez utóbbi évben beszámítottott a faiskola ültetés is.

Az 1887—1888 tél és okozott kárai.

Ezen tél épen oly kivételesen zord volt mint az előbbi.

Legmélyebb hőmérsékletek.

	minimumja		maximumja
1888 Január 13.—22.	—0° — —3.2°C.		+ 2.5° — + 6°C.
29.—Február 1.	—0° — —3.2°C.		— 1° — + 7°C.
Február 7. és 8.	—0° — —2.2°C.		+ 4° — + 6°C.
Március 1.—6.	—0.8° — —6.2°C.		+ 3.2° — + 6.8°C.

A föl nem említett napokon a fagyponton felül maradt, sőt többször + 10°C, + 12°C volt és a Marciusi fagyok a növények nagy részét teljes hajtásban lepték meg.

Január 28-án rövid hópelykezés volt és 31-én reggel 10 óra 30 perctől délutánig 2 óráig sűrűen esett a hó, melynek nagy része más nap megmaradt és csak a harmadikon olvadt el végkép az árnyékos helyeken.

Február 2-án újra kezdett a hóesés de a szél éjszaktól délkeletire fordulván, meleg esővé vált.

Március 7-étől kezdve szép meleg tavaszi idő állt be.

Ugyan azon növények, melyek 1886—1887 szenvedtek, épen ily mérvben újra sinlették meg a hideget és havat. Kivételt tett a *Balanium antarcticum*, mely multkor nyáron új leveleket hajtott, az ismétlést nem bírta ki és valószínűen

elpusztult, mert nem akar többé megindulni, ámbár a törzse még ép.

Ez idén szerencsésebbek voltunk, mivel hó nem volt csak futólag egy órára és a minimum csak egyszer szállt le Januárban 2.—7. — 0.8°C, — 5.3°C-ra de csak éjfél után rövid időre.

Január 22.—29. csak — 0.2°C, — 3.7°C volt.

Marcius 16.—2°C.

Ennek folytán mint alant látható az új kísérletek sikerültek.

Areca Baueri (Uj Seeland) 3—4 évesek az üvegházból elfagytak.

Areca sapida (Uj Seeland) 3—4 „ „ „ levelei elfagytak.

Brahea dulcis (Mexico) erős 1 meter magas törzsűek üvegházban neveltek igen érdekes észleletekre nyújtottak alkalmat. Az egyik egy árnyékos, szél ellen védett helyen áll és ennek levelei félig elfagytak, míg a másik a napos teljes éjszakeleti szélben álló föl sem vette és szép zöld maradt. Egy mellette álló

Phoenix tenuis szinte teljesen ép és két magból nevelt.

Citrus chinensis 1.50 méter magas példányok ugyanott csak 6 centiméteres véghajtásait veszítették.

Chamaerops (Trachycarpus) Fortunei (China) és

Chamaerops humilis arborescens (Algir) teljesen épek.

A Corypha australis (Dél-Australia), mely múlt télen a hótól elvesztette leveleit az ujan hajtottat most is áldozatul hozta. Ez azonban szinte egy mindég melegházban tartott öreg növény.

A Jubaea spectabilis (Dél-Amerika 35°D sz. — 35°E. sz. Uj-Granadaban még 7000 láb magasságban található) fiatalja és öregje jól ellenálltak.

A Phoenix dactylifera magoncok barnák de élnek.

Phoenix rupicola, 2 évesek részben elfagytak.

A Sabal Adansonii (35°E. sz. Amerika) teljesen ép és tele van jelenleg maggal.

A Sabal umbraculifera levelei elfagytak.

A Thrinax Cucco, 5 éves melegházi növények mind elfagytak.

A Rhapis flabelliformis (China, Japan) egészséges.

A Pritchardia filifera nagy üvegházi növény levelei, keveset szenvedtek, de még zöldek.

A Cycas revoluta öregje, fiatalja mind jó karban vannak míg a *Cycas circinnalis* levelei részben elfagytak.

A *Zamia* (*Encephalartos*) *horrida* (Kafferoszág, Dél-Afrika) nem szenvedett semmit.

A többi 12 *Zamia*, *Encephalartos* és *Dioon* fajták előkészített hely hiánya végett még nincsenek kiültetve.

Az *Agave Regina Amalia*, *Cleyera japonica*, *Kalmia glauca*, *Brachysema acuminatum* (*Brachychiton populneum*), *Brachysema latifolium* (Uj Seeland), *Aralia Sieboldi* mind teljesen jó karban vannak.

A *Clethra arborea* 1887/8-ban elfagyott végkép.

Jövőre összeköttetésbe léptem a délfrancia kertészekkel és csak szabadban nevelt növényeket hozatok, talán így sikerülend a kényesebbeket is meghonosítani nálunk.

KIRÁNDULÁS A KIRÁLYKÖRE

Excursio in alp. Királykő

CSATÓ JÁNOSTÓL.

Már régebben elhatározván, mikép minden évben, a mig szusszal kibírom, valamelyik havasunkra kirándulok, hogy így rendre összes magosabb hegyeink florájával és madárvilágával megismerkedjem, az 1888-ik évben a Királykőre került a sor.

DR. WOLFF GYULA barátom Tordáról megint hű társul szegődött, magával hozván fiát is, mint madarász pedig nemzeti muzeumi őr DR. MADARÁSZ GYULA barátom csatlakozott hozzánk; ez évben azonban még azon öröm is ért, hogy BÖMER GYULA Brassói tanár, ki a Brassó közelében levő havasok floráját kiválóan ismeri és GALTZ kőszénbánya-igazgató hazánk egyik legszenvedélyesebb s kitartóbb hegymászója megígérték mikép ezen kirándulásunkban részt fognak venni s így azt nevezett barátaink vezetése s mindenre kiterjedő előzékeny gondoskodása mellett tehetjük meg.

Augusztus 5. tehát a legszebb reményekkel utaztunk Brassóba, hová este megérkezve ottan kirándulásunkra vonatkozólag már minden intézkedést megtéve találtunk s 6-án nem volt egyéb teendőnk, mint várni a kocsikra, melyeken Zernestre utazunk.

Az indulás reggel 9 órakor történt szép verőfényes időben, a melyben egészen átengedhettük magunkat a szép vidék szemlélésének s a regényes fekvésű Rozsnyó nagy szász községből kiérve, valójában megragadó látványban gyönyörködhattünk.

Előttünk kissé balra, a Bucsecs óriási hegytörmése emelkedik ki a magasba különböző alakú csúcsaival, jobbra pedig a Királykő meredek mészsziklafalai tornyosulnak égfelé egy kissé kidomborodott hegygerincbe végződve, a két hegyóriás közötti távolságot pedig egy csekélyebb magosságú hegyláncolat tölti ki.

A Bucsecs magas kopár oldalain s völgyében fehér hómezők csillámlanak, alább pedig az elterülő fenyvesek komor zöld színt kölcsönöznek a hegységnek, a Királykőn ellenben a hómezők helyett az alanti fenyvesek zöldjéből kiemelkedő óriás sziklafalak fehérlenek a nap ragyogó fényében s okozzák ezen hegységnek sajátságos éles ellentétes színezetét.

Az ég azurkék boltozata felhőtlen volt s a nap a szép vidéket egész terjedelmében árasztotta el fénylő világával, a legszebb világításban szemlélhettük tehát hazarészünk egyik legfestőibb vidékét.

Déli 12 órára Zernestre értünk hol a fogadóban már kész ebéd várt reánk, a vezetők pedig a megrendelt számú lovakkal utra készen voltak.

Délután 2 órakor podgyásznkat a lovakra pakoltattuk magunk pedig gyalog indultunk az útra.

Zernestről az úgynevezett Riu patak völgyén haladtunk felfelé, a völgyet meredeken kiemelkedő hegyoldalak szegélyezik borítva bükk, feljebb pedig fenyves erdők által, melyek közül sűrűen emelkednek ki szebbnél szebb sziklacsoportok.

A völgy alsó szélesebb részén a patak füves, köves partján elszórtan néhány tő *Verbascum Kanitzianum* SIMK. diszlett, sajnálatunkra azonban a juhok részben már lerágták leveleit s így csak néhány némileg megrongált példányt szedhettünk, feljebb a köves helyeken és sziklákon a *Campanula Carpatica* JACQ. csoportosan s legszebb virágzásban volt, még feljebb a völgyben, az erdők árnyas aljában a *Geranium lucidum* L. helyenként kis területeket borított el testvérével a *Geranium Robertianum* L.-vel.

A völgy csak mérsékelten emelkedvén feljebb, minden fáradság nélkül jutottunk el a Propástye nevű szoroshoz illetőleg hegyhasadékhoz, mely balra ágazik ki a fővölgyből.

Ezen nagyon keskeny s meredek magas sziklafalaktól körüvezett hasadékban egy darabig felfelé hatoltunk, hogy némileg borzadályt gerjesztő szépségeit megszemlélhessük, önkénytelenül mindegyre felfelé tekintve, hogy nem fordul-e le a tetőről vagy egy kődarab, mely menthetetlenül agyon vagy

nyomoréká zúzná az ezen szorosban időzöt; hirteleni nagyobb eső alkalmával pedig épen isten-kisértés lenne itten csak percekig is tartózkodni, mivel a lerohanó vizár az egész szorost ellepi s alig egy két zugocska mutatkozik, a hová a víz általi elkerülhetetlen elsodortatás elől csak nagy gyorsaság mellett menekülni lehetne.

Miután a szebb részeket megtekintettük, újból visszatértünk az elágazás kezdetéhez s ott egyenesen felfelé tartva, a meredek hegyoldalon másztunk ki azon fensikhoz, melyen az úgynevezett kalibások elszórtan épült lakjai állanak, útközben a kirítkított erdőben az *Origanum Barcense* SIMK. legszebb virágzásban szedvén.

Említett fensik a Királykőnél kezdődik s a Töröcsvári szoros felé terül el, ezen fensikon van a kalibásoknak mondhatni istenháta megetti országa.

Egyfelől a Királykő, másfelől a Bucsecs határolja a láthatárt s ezen elrejtett zugba telepedtek a kalibások, Oláh pásztornép, s építették elszórtan sajtáságos s hazánkban tán más helyen fel se is található építés-módorú lakaikat, s itt élnek hosszú idők óta elszigetelve a világtól csak ritkán érintkezve más vidékbeli emberrel.

A fensikot rétek és legelők képezik váltakozva kis területű szántókkal, melyeken krumplit s tavaszi gabonát termelnek.

A lakások egymástól távol s úgy vannak építve, miszerint a lakház, kamara, pajta s más épületek négyszögbe állanak s csak egy ajtón lehet ezen kis favaracsokba bejutni; alkalmasint nem igen biztak meg az itt uralgó tulajdoniránti fogalomba s azért helyezték el úgy épületeiket, hogy azoknak belsejébe könnyen ne lehessen bejutni, vannak azonban már olyan lakások is, melyek nincsenek ily elzáró módon építve.

A kalibások terére kiérve a Királykőnek a háta megéjutottunk, mint a mely oldalon lehet kevesebb fáradsággal gerincére feljutni, itt emlékül csak egy *Verbascum Lychnitis* L.-t, szedtem s gyorsan folytattuk útunkat tovább.

A Királykő hegyláncolata irányával párhuzamosan haladva az Oláhországi határszél közelében jobbra kanyarodtunk s a hegytető felé irányozva útunkat a határszél mentén vonultunk feljebb elérvén egy Oláhországi őrházat, melynek fedele ugyan új, azonban oldalfalai alaposan ki voltak ütve; itt már megtaláltuk a folyó évben keresztülvitt határrendezés

jelét, egy leásott tönköt, melynek egyik oldalán R. (Románia), másik oldalán M.O. (Magyarország) betűk vannak bevésve.

Ezen határjeltől kezdődőleg terjedelmes legelő terül el a Királykő hegyláncolatával párhuzamosan, melyen az Oláhországi határon számos ló, a mi határunkon pedig még számosabb juh legelt.

Ezen legelőn, közel a határszélhez van építve a Kárpát-egylet kényelmes menedékháza két szobával és egy főző helyiséggel, melyeknek ajtóit facsavarral kell kinyitni, miután vaszárakat nem lehet alkalmazni azon tudvalevő egyazerű okból, hogy elvitetnek.

Már este felé járt az idő, a mikor a menedékházat elértük s podgyászunk is megérkezett nem esvén benne más kár, mind hogy a paprikás csirke „zosz“-a kifolyt az én papirosaimra, GALTZ barátomnak pedig hűséges utitársa számos kirándulásain üdítő hatást gerjesztő kis kulacsa eltört.

Azon reménnyel foglaltuk el a menedékházat s költöttük el benne jó kedvvel mondhatni gazdag vacsoránkat, hogy szép időnk lévén, más nap szép időben mászhatjuk meg a tetőt.

Havason azonban a legbölesebb időjósoknak is csuffá lehet a jövődőlése s így a mi reményünk se teljesült.

Hetedikén korán reggel szürke felhőleppellel volt elborítva az ég s nem sokára el is kezdett permetezni az eső, mi azonban elhatároztuk, hogy esőben is kimászunk a tetőre, némi megnyugtatót találván azon körülményben, hogy az eső az Oláhországi részen a Bucsecs felé vonul a Királykő ellenben még egészen tiszta; s úgy hiszem mikép gyakran vonul el a Királykő megett a légáramlat oly módon, hogy a felhőket a Bucsecsnek hajtja s azt egészen ködbe burkolja, míg a Királykő legalább még egy pár óráig felhőtlen marad vagy csak részben s közönségt borítatik el a köd által.

A menedékházon felül csak egy keskeny fenyőerdő-öv vonul el a hegy lábánál, ezen keresztül haladva kiálló sziklákra találtunk, melyeken a *Bánffyia petraea* BAUMG. legszebb virágzásban diszlett, feljebb pedig a *Gentiana phlogifolia* SCHOTT terjesztette szét virágos és részben még bimbós szárait, — sajnos, hogy ezen ritka növényünket, melyet az itt járt fűvészek már nagyban megapasztottak a juhok se vetik meg, s így az a két részről pusztítás következtében, rövid időn ezen a helyen kipusztulhat.

A sziklák lábánál *Orobancha Epythimum* L. törpe és viaszsárga színű példányait szedtük.

Feljebb a hegység derekát terjedelmes legelő foglalja el, melyen elszórtan sziklacsoportok emelkednek ki, ezekről felfelé haladtunkban szedettek: *Carex fuliginosa* SCHUMER, *C. tristis* MB., *Bruckenthalia spiculifolia* REICHENB., *Dianthus spiculifolius* SCHUR, *D. tenuifolius* SCHUR, *D. callizonus* SCHOTT, *Phyteuma orbicularis* L., *Viola declinata* WK., *Campanula pusilla* HAENKE, *Hieracium villosum* JACQ., *Anthyllis calcicola* SCHUR, *Scabiosa ^{lucida} norica* VEST, *Potentilla villosa* CRANTZ = *P. Salisburgensis* HAENKE, *Saxifraga heucherifolia* GRISEB., *S. Aizoon* JACQ., *S. autumnalis* L. = *S. aizoides* L., *Euphrasia Salisburgensis* FUNKE, *Luzula nigricans* DESV. = *L. Sudetica* W., *Alsine verna* BARTL., *Melissa Baumgarteni* SIMK., *Biscutella laevigata* L., *Thymus ovatus* MILL. és *Carduus Kernerii* SIMK. A tető felé a kiálló sziklatörmzsek és falak sűrűbbé válnak s helyenkint azokon kell feljebb kapaszkodni, melyeken valamint a közöttük elterülő kis füveseken tömegesebben észlelhetők *Aconitum multifidum* KOCH, mely növény az alanti részben is, de ott magasabb példányokban előfordul, *Rhodiola Scopoli* A. KERNER, *Gnaphalium Leontopodium* L. gyéren és *Geranium alpestre* SCHUR.

A tetőt a köd elborítván, szélben és esőben értünk fel a Királykő legmagasabb 2241 meter magas kupjára a Vurvu Bácsulujra (Hirtenspitze) s nevezzük magyarul: a Pásztortetőre.

Dermesztő hideg szél csapdosta az esőt az arcunkba, a mikor körül álltuk a határszabályozó bizottság által ezen legmagasabb ponton leásatott s irt módon bélyegzett határjelző tönköt, miért ezen ponttól alább telepedtünk le ebédelni, miután ott a szélnek kevésbé voltunk kitéve.

Sajnalatunkra a köd az egész környéket elborította s alig láthattunk 10—15 lépésnyire, így a kilátás szépségében nem is gyönyörködhettünk.

A tetőnek azon része, hová letelepedtünk törmelékes, porondos lejtet képez, melyen a *Polygonum viviparum* L. kicsiny kis példányokban virított, továbbá szedtem még azon helyen *Sedum alpestre* KOCH t. = *S. repens* SCHLEICH. és *Saxifraga muscoides* WULF. t.

Ebéd végeztével még vettünk annyi időt magunknak, míg a sűrű ködben botorkázva a hegyorom szikláinak között néhány tő *Nigritella nigra* L.-re bukkantunk, melyeknek kiásásánál kezeink a hidegtől csaknem megdermedtek, siettünk is azután visszafelé, hogy minél előbb kijuthassunk a hideg szél régiójából.

Leérve a fenyvesbe források közelében a *Senecio Fuchsii* GMEL. és *Epilobium montanum* L. néhány példányát szedtem s ezekkel a napi gyűjtés befejeztetett.

Ezen havason is a juhnyájak kopárrá legelnek minden füves helyet, a növényzet csak sziklák közzé megvonulva fejlődhet virágot, tán az az oka, hogy az ott tenyésző *Draba Haynaldi* STUR, *D. Carinthiaca* HOPPE, *D. glabrata* KOCH és *D. Kotschyi* STUR, melyek más lelhelyről gyűjteményekben megvannak, általunk ez alkalommal nem is észleltettek, különben megeshetnek az is, miszerint a ködös idő következtében kikerülték figyelmünket.

Nyolcadikán reggel jobb idő mutatkozott, mivel bár a Bucsecs állandólag ködbe volt burkulodva a Királykőnek, hol egyik, hol másik részlete kibontakozott a ködlepelből s fehér sziklái mintegy buzditólag tekintettek reánk a magosból.

Nyolc órakor reggel bucsut vettünk a menedékháztól s utunkat az ugynevezett Kis-Királykő felé folytattuk.

Egy ideig a Királykő vonalával párhuzamosan húzódó legelön haladtunk, azután bejutottunk a fenyvesekbe, melyek a Kis-Királykő lábánál nagyban kiterjednek s szép szálás állabokat képeznek.

Ezen szép fenyvesekben haladtunk, míg az ugynevezett Krépétura hegyhasadékkal egy irányba értünk, honnan aztán egyenesen a hasadék kezdetéhez másztunk ki, a fenyvesből csak is egy példány *Lycopodium annotinum* vándorolván RÖMER barátom szelencéjébe.

Ezen hasadék méltán viseli a Krépétura nevet, mivel a tetőtől egészen a Zernyesti völgyig egy keskeny magas meredek mészkőfalaktól környezett hasadék mondhatni repedés húzódik le, mely a Nagy-Királykő hegyláncolatát a Kis-Királykőtől elválasztja.

A hasadék tetejéhez kiérve egy oly szép kilátás tárult szemünk elé, a milyent csak ritka helyen lehet élvezni s mely inkább hasonlított egy szinpadon vagy panorámában látható képhez, mint egy szokottabb tájképhez.

Két oldalt ugyanis a Nagy- és Kis-Királykő kopár mészszikla oldalai emelkednek ki hullámzatosan, feljebb és feljebb a néző lábai előtt, pedig a Krépétura hasadéka nyilik meg mindkét oldalt magas falaktól szegélyezve, melyek felett a hegységet sűrű zöld fenyvesek borítják.

Ezen zölddel szegélyezett nyíláson át tekintve be Er-

dély felé a látkör legyező-alakulag kitágul s terjedelmes vidéknek látképe tárul fel szemünk előtt.

Épen szembe a nyilással a Fekete-Halmi hegy (Zeidner Berg) emelkedik ki kupalakulag a térből sötét feketés zöld színben, miután oldalai egészen erdővel vannak borítva, — előtte egy kis hullámzatos tér foglalja el a még csak korlátozva előtűnő területet, mögötte azonban a láttér kiszélesedik s a Székelyföldi térség s hegységnek félkör alakban láthatóvá lesznek oly messzeségig, míg színezetük az égboltozat színével összefoly s míg a nap fényétől elárasztott vidék különböző világos színezetekben ragyog, addig a Fekete-Halmi hegy külső sötét színbe emelkedik ki a látkép közepén, mint egy sötétszínű sziget a tenger hosszában himbálódzó hullámaiba.

Miután a gyönyörű látványban egy ideig gyönyörködünk, neki indultunk a Kis-Királykő megmászásának.

A Krépétura az erdők tenyészvonalának felső szélén kezdődvén, azonnal a kimagasló sziklafalak és sziklacsoportok tömkelegébe jutottunk, melyek között meredek füves oldalak terülnek el s vonulnak fel a hegy gerincéig. Ezen füveseken helyenként pedig a sziklafalak megmászható részén kapaszkodtunk feljebb és feljebb, szorgalmasan gyűjtve az itt sokkal gazdagabban képviselt virány érdekes szülőtteit, melyek ezen a részen nem voltak oly nagymérvben lelegelve, mint a Nagy-Királykő oldalán.

Az ég újból elborult és sűrű ködtömegek lepték el hol egyik, hol másik részét a hegységnek s habár közbe-közbe az eső is permetezni kezdett, a nap mégis koronként utat tört magának s új kedvet keltett melegítő sugarával utunk fáradságos folytatásához.

Az első sziklafalagnál már a *Bánffyia petraea* BAUMG. gazdagvirágú csoportjai (párnái) örvendeztettek meg, melyek közül *Aster alpinus* L., *Campanula pusilla* HAENKE, *Androsace arachnoidea* SCHOTT, *Helianthemum Chamarcistus* MILL., *Centaurea axillaris* W. = *C. seuseana* SCHUR, *Anthyllis calcicola* SCHUR, *Bupleurum diversifolium* ROCH., *Anthemis tenuifolia* SCHUR, *Campanula Carpatica* JACQ., *Onobrychis Transsilvanica* SIMK., *Hieracium villosum* JACQ. teljes virágzásban díszlettek. A sziklák körül elterülő füveseken *Campanula lanceolata* LAF., *Astrantia alpestris* KOTSCHY, *Pedicularis verticillata* L., *Myosotis alpestris* SCHMIDT, *Pimpinella alpestris* SPRENG., *Galium erectum* HUDS., *Polygala Austriaca* CRANTZ, *Carex tristis* MB., *Geranium alpestre* SCHUR s fel egész a gerincig nagy számban *Dianthus*

tenuifolius SCHUR és *D. callizonus* SCHOTT viritottak, a sziklákön pedig a *Gnaphalium Leontopodium* L. egyes szálai kerültek utunkba.

Végül felértünk a legmagasabb „La Krucsé“ nevű tetőhöz, mely mintegy kétszáz méterrel alacsonyabb a Nagy-Királykő legmagasabb pontjánál, itt azonban a mind sűrűbben gomolygó köd miatt nem sokat időztünk, hanem siettünk vissza a Krépétúrához, melyen át még hosszú út áll előttünk.

A Krépétúra tetején megebédeltünk s mintán a *Pinus Pumilio* HAENKE által borított hegyoldalról egynehány magasra felnőtt *Cirsium pauciflorum* WK.-t birtokunkba kerítettünk megkezdettük a hasadékbani lebocsátkozást, mindjárt kezdetben megörvendeztetve az *Aconitum Baumgartenianum* SIMK. sárga és kék virágú néhány példánya, valamint a még virágzásban levő *Isatis Transsylvanica* SIMK. által.

Utunk függőleges magas sziklafalak között vezetett s minden percben új és új változatu alakjaikban gyönyörködhattünk.

A tenyészet ezen szűk hasadékban nagyon dús s egyes növények igen magasra nőnek fel, azonban a juhok itt sem hagynak fel romboló beavatkozásukkal s különösen a szép *Delphinium*ok össze-vissza voltak tördelve s leveleiktől megfosztva.

Ezen hasadékban szedettek a már említettekén kívül *Delphinium intermedium* ARR., *Sedum Carpathicum* RUSS = *S. Fabaria* KOECH, *Valeriana montana* L., *Geranium macrorrhizum* L. és *Lamium cupreum* SCHOTT.

Már délután hat óra mult, midőn leértünk a Zernyesti völgyre örömtől eltelve, hogy az idő oly kegyes volt s nem zuditott egy nagy esőt a nyakunkba, mely a Krépétúrán lejövetelt lehetetlenné tette volna, azonban a mi halad nem marad s a mint a völgyben az első fűzfa alatt mindnyájan összegyűltünk, sűrű zápor lepte el az egész vidéket s az idén is avval a gyönyörűséggel végeztük be kirándulásunkat, hogy bőrig ázva érkeztünk meg, nem ugyan mint tavaly a menedékházhoz, hanem a Zernyesti fogadóba, honnan aztán zárt kocsiban utazhattunk Brassóba.

Leírásomat most is avval végzem, hogy köszönetet mondok DR. SIMONKAI L. barátomnak, ki szives volt ez alkalommal is a gyűjtött növényeket átvizsgálni.

KÖNYVISMERTETÉS.

Index generum phanerogamorum usque ad finem anni 1887 promulgatorum in BENTHAMI et HOOKERI „Genera plantarum“ fundatus cum numero specierum synonymis et area geographica conscripsit TH. DURAND Subentos Herb. Hort. bot. publ. Bruxelliensis, Opus approbatum ab illustri doctore J. D. HOOKER exrectore hortorum regionum Kewensium, Bruxellis Sumptibus Auctoris 1888. XII. 722 pp. Lex. 8°.

4] Nagy herbariumok rendezésénél, mindig nagy bajnak tekintették, hogy több kötetes munkákat kellett használni, habár igen közel fekvő az volna, hogy minden familia rendezésénél a megfelelő szakszerű monographia használtassék; de aránylag csak kevés család van monographiailag feldolgozva. Így még jó sokáig előnyt fognak adni az összefoglaló munkáknak és ha egy vagy más családról újabb monographia jelen meg, arra nézve azt fogják használni.

A legújabb összefoglaló munka a BENTHAM-HOOKER-féle „Genera“ voltak, de a munka egyes részei hosszú időközökben jelentek meg és írói a pótlásokat csak részben eszközölték, így rendezésnél a munka használata, miután mindig több kötetben kellett utána nézni nehézkessé vált, tehát egy oly áttekinthető kivonat mint a PFEIFFER-féle *Synonymia botanica*, mely az 1858-ig ösmeretes genusokat foglalta magában, tekintettel a számos új felfedezésre és a haladottabb tudomány követelte javításokra, mindinkább szükségessé vált: TH. DURAND, ki a nagyszerű Belga államherbarium másodőre, vállalkozott tehát ily munkára és első sorban az utolsó *Genera plantarum*ot vette munkálata alapjául, de használta egyben az összes újabb monographiákat és igen sok előkelő botanikus rendelkezésére bocsátott közléseit és így a nem épen könnyű feladatot az előttünk fekvő könyvben, nagyjában jól oldotta meg. Egy és más incosequentiát könnyen kerülhetett volna ki, így nevezetesen, ha ott hol újabb monographiák voltak rendelkezésére, egészen azokat követi vala, nem pedig azokból egyet-mást kivéve, a BENTHAM-HOOKER-féle dispositioba illeszti bele, mi zavarokra is adhat alkalmat. Minden egyes familián belül a genusok külön is vannak számozva, azonkívül az egész munka átmenő számokkal is van ellátva. 1888. augusztushó 1. D. szerint ösmertek:

	Családot	Nemet	Fajt*
Kétszikű	172	6784	78.200
Egyszikű	35	1587	19.600
Gymnosperma	3	46	2.420
Összesen:	210	8417	100.220

*) Mint DURAND nyomatékosan kiemeli „Species bene distinctae, hincanae dictae.

A díszesen kiállított munka herbariumtulajdonosoknak nélkülözhetlen; de minden botanikusnak, minden kertésznek és minden középiskolai könyvtárnak melegen ajánljuk.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin. 1889. jan. 15. ül. F. LUDWIG Ueber die Beziehungen von Schnecken und Pflanzen (16—18) és VON MARTENS erre vonatkozó észrevételei (18—19).

Mart. 19. ül. W. BESTE Bemerkungen über die in Kafferland (Süd-Afrika) vorkommenden Glieder der Familie Nectarinidae oder Honigsauger (59—72), ehhez növénytani észrevételek MAGNUSTÓL (62). — P. MAGNUS Ueber ein merkwürdiges und schädliches Auftreten eines Schleimpilzes der *Amaurochaete atra* (A. et S.), in Berlin (63—64). — VON MARTENS Ueber den Grad von Wahrscheinlichkeit der beim Bestimmen der den Alten bekannten Thierarten erreicht werden kann, unter Vorlage der eben erschienenen Schrift von IMHOOF-BLUMER und O. KELLER: „Thier und Pflanzenbilder auf Münzen und Gemmen des klassischen Alterthums“ (69—76). — WEISS über . . . *Sigillaria culmiana* A. RÖM. (76).

April 16. ül. P. MAGNUS Botanische Mikrophotographien die die H. H. DR. BURSTERT und FÜRSTENBERG . . . in ihrem mikrophotographischen Institute (Wilhelmstrasse 122) aufgenommen haben (100—101). — FR. THOMAS Ueber einige neue exotische Cecidien (101—109).

Május 21. ül. L. WITTMACK Ueber die Unterschiede des Samens des Gartenrettigs *Raphanus sativus* L. von denendes Oelrettigs *Raphanus sativus* var. *oleifer* METZGER (*R. oleiferus* DC) (113). — L. WITTMACK felhívja a társulat figyelmét, hogy 1890. april. 25. — máj. 5. Berlinben általános kertészeti kiállítás fog tartatni, mely alkalommal a tudomány is nagyobb terjedelemben fog igénybe vétetni (114). — P. MAGNUS Monströse *Orchis mascula* L. mit verzweigter Inflorescenz (121—122). — P. MAGNUS die von Herrn D. LEVI-MORENOS . . . angestellten Beobachtungen über den Nährwerth einiger Algen für die Larven von *Rana esculenta* (122—123). (SBGnFr.).

Párisban nagy nemzetközi növénytani congressus fog tartatni. Az első körözünyben a juniushó utáni idő volt kilátásba véve. Lapunk zártáig, pontos gyülekezési időről még nem kaptunk értesítést.

KIÁLLÍTÁSOK.

JÓZSEF FŐHERCEG és KLOTILD FŐHERCEGASSZONY Ő Császári és Királyi Fenségeik boldog házasságuknak huszonötödik évfordulója alkalmából april 27. sk. nu. az országos magyar kertészeti egyesület Budapesten szépen sikerült virágkiállítást rendezett, melyet JÓZSEF ÁGOST FŐHERCEG Ő Császári és Királyi Fensége a következő szavakkal nyitott meg :

Édes atyám akadályozva lévén e szép és reá nézve különösen örvendetes ünnepségen megjelenni, nekem jutott a szerencse, hogy ezen országos kertészeti kiállítást az ő képviselőjében megnyithassam. Teszem ezt kedves szülőim iránt tanusított nagybecsű és gyengéd figyelmükért tartozó legbensőbb köszönetem kijelentésével és azon forró kívánságom nyilvánításával, hogy a kertészetnek, ez ép oly nemes, mint hasznos iparágnak édes hazánkban tett előhaladását feltüntetni hivatott eme kiállítás, úgy az egyes kiállítóknak, mint a közügynek javára, diszére és becsületére teljes mértékben a legszebb sikert arassa és a szakférfiaknak s a nagy közönségnek osztatlan tetszésével és helyeslésével találkozzék. Isten áldása legyen mindenkor a becsületes munka és nemes verseny üdvös törekvésein. A kiállítást megnyitottnak nyilvánítom.

Nagy örömnöknek adunk kifejezést, hogy a Fenséges Úr első nyilvános fellépése, a növénytannal oly szoros összefüggésben álló kertészet terén történt, melynek a Felséges Uralkodóháznak immár öt nemzedéken át fenkölt és szakértő mivelői vannak!

Anversben az **Exposition Internationale de Geographie botanique** sat. (I. MNL. XIII. 24—26) egyben: **Exposition rétrospective et générale de Microscopie** organisée a l'occasion du **IIIème centenaire de l'invention du microscope** leend, melynek tárgyai, az előzetes programme szerint

1° Une Exposition rétrospective du Microscope ;

2° Une Exposition d'instruments de tous les constructeurs actuels, d'appareils accessoires et de photomicrographies.

Une série de conférences, accompagnées de projections au microscope photoélectrique, seront données pendant la durée de l'Exposition. Elles auront pour objet :

1° L'histoire du Microscope ;

2° l'emploi du Microscope ;

3° le Microscope à projection et la photomicrographie ;

4° la structure microscopique des végétaux ;

- 5° la structure microscopique de l'homme et des animaux ;
6° les microbes ;
7° les falsifications des substances alimentaires, etc. etc.

EMLÉKSZOBOR.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet, alapítójának GRÓF MIKÓ IMRÉNEK Kolozsvárt az u. n. Múzeumkertben, díszes mellszobrot emelt, mely pünköszt második napján d. u. 4 órakor ünnepélyesen lelepleztetett. Ezen alkalomra egy csinos emlékkönyv* készült, melynek 31.—33. lapján röviden a növénytan oszttály múltja és jelene van vázolva.

KINEVEZÉSEK.

JAKSICS ST. a növénytan tanárának és a növénykert igazgatójának Belgradban (PANCHICH utódjául), DOUGLAS H. CAMPBELL Bloomingtonban (Ind.) az Indiana-Universityhez a növénytan associate-professorának, AMBRONN HERMANN eddig tudományegyetemi magántanár Lipcsében u. o. ny. rk. tanárnak, HEINRICHER EMIL eddig magántanár Grätzban az elhunyt PEYRITSCH helyébe Innsbruckba a növénytan ny. rk. tanárának és a növénykert igazgatójának, VINGE A. a Lundi tudományegyetemhez a növénytan docensének ; HALSTED B. D. eddig a növénytan tanára a Jowa Agricultural Collegeben Amesben, u. a. minőségben, a Rutgers-Collegehez New Brunswickban nevezettek ki; az utóbbi utódja pedig L. H. PAMMAL lett, ki eddig mint a Shaw-School of Botany tanársegéde St. Louisban (Mo) működött.

SCHÖNLIAND SELMAR tanársegéd az Oxfordi növénytan intézetnél, Grahamstownban (Dél-Afr.) az ottani Albany-museumhoz. curatornak hivatott meg.

UHLITZSCH P. a Jávába költözött F. BENECKE helyett Mőckernben mint a kir. Szász kísérleti állomás botanikusa működik ; GUSTAV VON LAGERHEIM Stockholmból a Lissaboni műegyetem mellett fennálló Museu Nacional de Lisboaan nyert mint attaché alkalmazást.

* Emlékkönyv Gróf Mikó Imre emlékszobra leleplezése alkalmára 1889. június 10. Kiadta: Az erdélyi múzeum-egylet. Kolozsvárt Ajtai K. Albert nyomdája 47 ll. 8r.